

Kirves Nergali jaoks

Täheldusi sumerite ja akkadlaste allilmakujutlustest

Tõlge sumeri keelest ja kommentaarid¹

Vladimir Sazonov

Teesid: Käesolev artikkel käsitleb ühte lühikest sumerikeelset teksti – “Kirves Nergali jaoks”. Antud tekst koos pühenduskirjaga oli koostatud sumeri keeles teatud eesmärgiga – koostaja soovis selle kirve pühendamiseks allilma peajumalale Nergalile kaubelda endale allilmas välja õigus juua puhast vett, sest mesopotaamlaste ettekujutusel oli allilm väga sünge ja masendav koht, kus inimesed piinlesid ja jõid mudast vett. Tekst kajastab hästi muistsete sumerlaste, akkadlaste ja babüloomlaste ettekujutust teispoosusest. Teksti koostajaks oli keegi Nibrutalu, kaupmehe Lugalšuba poeg ja tõenäoliselt jõukas isik, sest kirves oli valmistatud väga peene käsitööna ning kallist materjalist. Sumerlaste ja akkadlaste allilma motiive leidub ka teistes tekstides – eriti mütoloogilistes ning eepilistes lugudes nagu “Gilgameš, Enkidu ja allilm”, “Ištari laskumine manalasse” jne.

Märksõnad: akkadlased, allilm, Enkidu, Gilgameš, kirves, *kur*, Nergal, puhas vesi, pühendustekst, raidkiri, sumerlased

Sissejuhatavad märkused

Sumerlastel, muistsel Lähis-Ida rahval, kes olid rajanud Lõuna-Mesopotaamia aladel 4. aastatuhandel eKr hiilgava Sumeri tsivilisatsiooni ning leiutanud esimese kirjasüsteemi Lähis-Idas või isegi maailmas – kiilkirja (ca 3300 eKr), oli 3. aastatuhande keskpaigaks välja kujunenud oma kindel ja suhteliselt keeruline jumaluste panteon. Igas linnriigis esinesid omapärased lokaalsed erinevused, kuid leidis ka ühiseid jumalaid üle terve sumerlaste territooriumi ja nendeks olid An, Enlil, Enki, Ninhursag, Utu, Su'en, Iškur, Inanna ja Nergal (Mesopotaamia jumalate kohta vt nt Groneberg 2004; Espak 2011: 47–58).

Käesolevaga vaatleme lühikest sumerikeelset teksti “Kirves Nergali jaoks” (Behrens 1988: 27–32), mis annab meile ettekujutuse sumerlaste ja akkadlaste allilmast (allilma kohta vt Groneberg 2004: 190–208; Katz 2003; vt ka Espak 2008: 67–71). Pühendustekst “Kirves Nergali jaoks” on huvitav just seetõttu, et

inimene nimega Nibrutalu üritab saavutada Nergali käest õigust juua allilmas puhast vett. Selleks ohverdab ta Nergalile pühendustekstiga kirve.

Selle teksti tõlge on avaldatud Oxfordi Ülikooli Orientaalinstituudi (The Oriental Institute, University of Oxford) teadurite loodud koduleheküljel ETCSL (The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature – ETCSL c.5.7.3), kuhu on kokku kogutud suur osa sumerikeelsest kirjandusest – originaaltekstid (transliteratsioonis) koos ingliskeelsete tõlgetega.

Selle pühendusteksti süntaksi põhjal võib järeldada, et teksti on tugevasti mõjutanud akkadi keel (Behrens 1988: 27). Teos ise on väga huvitava sisuga. See on pühendustekst allilma isanda, jumal Nergali auks. Käesolevat sumerikeelset kirjanduslikku lühiteost – “Kirves Nergali jaoks”, mis koosneb vaid 16 reast – on Euroopa juhtivamad assürioloogid varemgi korduvalt tõlkinud saksa ja inglise keelde. Esmakordselt tegeles selle teksti tõlkimisega ja väljaandmisega saksa assürioloog Claus Wilcke, kes avaldas selle 1969. aastal (Wilcke 1969: 58), 1988. aastal tõlkis ja avaldas teksti Hermann Behrens (Behrens 1988: 27–32). Käesolev tõlge on ilmunud kaks korda ka vene keeles (Jemeljanov 2003: 247; Sazonov 2006: 95–98), kuid eesti keelde pole seda varem tõlgitud. Seega on tegemist antud teksti esimese eestikeelse tõlkega.

Transliteratsioon²

1. nibru^{ki}-ta-lu₂
2. dumu lugal-šuba dam-gar₃-ra-ke₄
3. ^dnergal-ra
4. ḥa-zi-in nagga mu-na-ni-in-dim₂
5. ḡiš-bi ^{ḡiš}ar-ga-nu-um ḥur-saḡ-ḡa₂
6. a-lal₃-e dirig-ga-am₃
7. na₄-bi an-ta-sur-ra-am₃
8. gaba-ri nu-tuku-am₃
9. ḥe₂-sag₃-ge a₂-ni na-an-kuš₂-u₃
10. ḥe₂-eb₂-ta-TAR-e
11. ga-mu-na-ab-silim
12. u₂-gu ḥe₂-ni-ib-de₂-e
13. ki-bi ga-mu-na-ab-gi₄
14. ud til₃-la-ḡa₂ igi ḥu-mu-un-du₈
15. ud ba-ug₇-en kur-ra
16. a sig₉-ga ḥu-mu-un-na₈-na₈

Tõlge³

1. Nibrutalu,
Lugalšuba[1], kaupmehe, poeg,
Nergali jaoks[2]
(selle) vasest[3] kirve valmistas.
5. Selle puidust osa on *arganum*[4]-puust (mis on pärit) mägedest[5].
(Puu, mis) ületab *alal*-kivi[6].
(Kirve) kivi(st osa) on *antasurra*[7],
(Kivi), millel pole rivaale.
Kes lööb sellega – tolle käsi ei muutu nõrgaks.
10. Kui see katki läheb,
Ma parandan seda (Nergali jaoks).
Kui see kaob,
Toon ma selle tagasi.
Seni kuni olen ma elus, minu peale võib ta vaadata.
15. Kui ma suren, allilmas
puhast vett laseb (lubab) ta mul juua[8].

Kommentaariid

[1] Lugalšuba – C. Wilcke transliteerib seda nime Lugal.ZA.MUŠ (Wilcke 1969: 58). H. Behrensi ja ETCSLi järgi Lugalšuba (Behrens 1988: 31; ETCSL c.5.7.3).

[2] Nergal⁴ – mesopotaamlaste allilma peajumal, manalaisand. Tema nime kirjutati algselt ^dGÌR.UNU.GAL või ^dU.GAR. Nergal oli allilma isand, sur-nute riigi kuningas, sõja ja katku jumal, allilma tähtsaim jumal, kes juhatas teispoolt. Nergal oli tuntud Sumeris juba vähemalt varadünastilisest ajast (2800–2354), mil ta esimest korda esines tekstis. Kuid varasemal ajal olid tema nimevormideks tekstides ^dKIŠ.UNU ja ^dGÌR.UNU.GAL. ^dKIŠ.UNU oli isegi arhailisem vorm kui ^dGÌR.UNU.GAL ning see esines jumaluste nimekirjades, mida on leitud Fāras, Eblas, Adabis ja Abu Salabīhis (RLA 9: 215). 3. aasta-tuhandel eKr esines Nergal tekstides tavaliselt kui ^dKIŠ.UNU, kuid Akkadi ajastu (2334–2154) lõpus lisandus märk GAL ehk “suur”. Ning Akkadi ajastul oli Nergali nimevormiks ^dKIŠ.UNU.GAL või siis ^dGÌRUNU.GAL (RLA 9: 215; Weiher 1971: 3) või GIR₃.UNUG nagu näiteks ühes nn *Za-me*-hümnis, mis on leitud Tell Abū Salābīhis (OIP 99, lk 48: 65–69) (Espak 2010: 28). Edward Lipinski kirjutab Nergali kohta: “Nergal was a war god, but his main characteristic was inflicting death in general” (Nergal oli sõjajumal, kuid tema peamine omadus oli surma tekitamine) (Lipinski 2009: 27).

Nergalit pole enne Akkadi ajastut (2334–2154) maininud oma raidkirjas ükski varadünastiline valitseja Sumeris (vähemalt käesoleva artikli autor pole leidnud ühtegi Nergali mainimist varadünastilistes raidkirjades). Samas oli Nergali residentsi Kutat mainitud juba varajasel varadünastilisel perioodil III ehk siis 25-24 saj eKr (vt Lipinski 2009: 26: “The earliest source for a view of Nergal’s domain in the Early Dynastic III *zà-mì* hymn to the city Kutha”). Akkadi allilma peajumalat Nergalit mainitakse esmakordselt seoses Kuta linnaga Akkadi kuninga Narām-Su’eni (2254–2218 eKr) Bassetki tekstis nii: ⁴*Nè-eri₁₁-gal in Gú-dus-a* (Nergal Kuta linnas).⁵ Kuta ehk Kutu (sumeri keeles *Gú-dus-a*) oli jumal Nergali üks tähtsamaid linnu ehk residentse, kus asus tema peamine pühamu.

Akkadi ajastu lõpust on säilinud paar huvitavat kuningate raidkirja, kus kuningas pühendab Nergalile esemeid. Ühes kuningas Dudu (2189–2169) tekstis (Dudu E2.1.10.3 – RIME 2: 212), mis on alabastrist vaasil, leiame järgmised read:

1. *du-du*
2. *da-núm*
3. LUGAL
4. *a-kà-dè.KI*
5. *a-na*
6. ⁴*nergal*
7. *a-pi5-ak.KI*
8. A.MU.RU

Tõlge

1–8. Dudu, võimas, Akkadi kuningas, pühendas (selle vaasi) Apiaki Nergalile.

Huvitav, et ka kuningas Dudu poeg, viimane Akkadi kuningas Šu-Turul (2168–2154) kirjutas Nergalile pühendusi, mida tõestab säilinud Šu-Turuli tekst (Šu-Turul E2.1.11.2003 – RIME 2: 216–217):

1. *a-na*
2. ⁴*nergal*
3. *na-’à-ši*
4. *šu-tur-ul*
5. LUGAL-*rí*
6. *a-kà-dè.KI*
7. *la-ba-à’-šum₆*
8. ŠABRA É
9. A.MU.RU

Tõlge

1–9. (Jumal) Nergalile, Akkadi kuninga, Šu-Turuli elu jaoks, Labā’šum, maja šabra (*preester?*), (selle) pühendas.

Siinkohal võib oletada, et Nergali roll hakkas mingil põhjusel suurenema just Akkadi ajastul. Nergalit (sumerlastel Meslamtaea) samastati ka Ebla Rasapiga (vt nt Espak 2010: 27: “Semiidi allilma jumalus Rasap on võrdsustatud Sumeri jumala Nergaliga Ebla nimekirjas MEE 4, tekst 47–48: 806: ^dnè-eri₁₀ / = *ra-sa-ap*. Nergali ja Rasapi võrdsustamine oli tavaline ka Ugariti allikates, kus Ead võrdsustati tavaliselt *kṭr* (vrd J. F. Healey, SEL 2 (1985), lk 118 ja 122)”; vt ka Espak 2006: 66; Nergali kohta vt veel Lipinski 2009: 23–27). Siiski võrreldes teiste tähtsate sumeri jumalate nagu Enlili, Inanna või Utuga, pole Nergali kohta säilinud nii palju tekste ega hümne. Nergali kohta pandi (juba 3. aastatuhande lõpus ja 2. aastatuhande alguses) sumeri keeles kirja ka mitu hümnit, mõned neist on säilinud, nagu näiteks “Nergal B” (ETCSL c.2.5.2.1) ja “Nergal C” (ETCSL t.4.15.39) ja OIP 99.

[3] *nagga* – ilmselt siin on mõeldud pronksist kirvest, sest **nagga** tähendab “tina, plii”, aga võib tähendada ka pronksi (vt Behrens 1988: 31, kus H. Behrens tõlgib “pronksist”).

[4] *arganum* – tundmatut liiki puu. Arvatavasti kasvas kusagil Mesopotaamiast ida pool, sest Mesopotaamias metsi polnud.

[5] *hur-saḡ* – võib tähendada nii “mägesid”, kui ka “steppi” (vt lähemalt Espak 2010: 83).

[6] *alal* – sõnal on mitu tähendust. Mina pakun tõlkida seda “kivi”, vrd ETCSL-iga: *a wood which is superior even to the alal stone* (puu, mis on parem isegi alal-kivist) (ETCSL c.5.7.3) või H. Behrensi tõlkega (Behrens 1988: 31). Siin on tegemist võrdlusega – et puidust osa on tugevam ehk parem isegi kui kivi.

[7] *antasurra* – arvatavasti mingi kiviliik, mida imporditi Mesopotaamiasse, sest Mesopotaamias polnud ka kive. Vt C. Wilcke tõlget, kus ta tõlgib seda nii: *hat für Nergal eine Axt aus Meteoreisen angefertigt lassen* (oli Nergalile kirves valmistatud meteoriidi rauast) (Wilcke 1969: 58). Claus Wilcke lisab veel: *Neben dem wohlreichenden arganum-Stein ist “Meteoreisen” gut möglich* (lisaks on täiesti võimalik, et arganum-kivi oli meteoriidiraud) (Wilcke 1969: 58).

[8] *lubab juua puhast vett* – see tähendab saada endale õigus juua allilmas puhast vett, sest sumerite, akkadlaste ja babüloonlaste ettekujutusel elasid inimesed seal kehvades tingimustes. Seal oli alati külm, inimesed olid alasti, näljased, jõid mudast vett, söid muda jne. Muistse Mesopotaamia rahvad (sumerlased, akkadlased, babüloomlased, assüürlased jne) olid veendunud, et allilm on sünge ja masendav koht. Et allilmas oleks veidigi parem olla, oli vaja, et sugulased tooksid pidevalt surnu auks ohvreid, varustaksid kadunukest söögi ja joogiga (Antonova 1999: 21). Kui nad seda ei teinud, võis surnu hing tulla kummitama ja neid karistama. Neil, kellel polnud lapsi, oli olukord veel halvem – keegi ei hoolitsenud nende eest pärast surma. Siiski leidus võimalus oma elamistingimusi allilmas veidi paremaks muuta – tuli ohverdada jumalatele, eriti Nergalile, kes oli allilma valitseja.

Allilm kandis sumeri keeles nimetust **kur** (Kramer 1997: 76–96), mis tähendas *allilma, maad, mägesid, ida, idatuult*⁶. Akkadi keeles nimetati allilma aga *eršitu la tari* – s.t koht, kust tagasipääsu ei ole. Peeter Espak kirjeldab Kuri geograafilist asukohta: “Maapinna all asus aga surnuteriik Kur, kus peajumalatena tegutses abielupaar Nergal ja Ereškigal koos suure kaaskonnaga ...” (Espak 2009: 24; Nergali ja allilma kohta vt veel Espak 2010: 68, 174, 183, 219, 230).

Sumeri legendis “Gilgameš ja huluppu puu” või “Gilgameš, Enkidu ja allilm” (vt nt Shaffer 1963) on juttu sellest, et kunagi kasvas Mesopotaamias Eufrati jõe kaldal üks puu – *huluppu*-puu. Seda puud märkas sumeri armastusjumalanna Inanna (akkadlastel Ištar), tõi selle Uruki linna ja hakkas seal seda kasvatama, kavatsusega valmistada hiljem sellest endale troon. Puu kasvas suureks, kuid puu ladvas leidis endale varjupaiga kohutava Anzudi⁷ (Anzu kohta vt Annus 2001; vt ka MKA: 170–186) linnupoeg, puu juurte all aga elas madu, kellele ei mõjunud manamised, ning puu keskel elas neitsi Lilit.⁸ Jumalanna Inanna muutus kurvaks ning kutsus appi oma venna Gilgameši.⁹ Gilgameš võttis oma kirve ja raius puu maha, võitis Anzudi linnupoja, mao ja kurja neitsi (Afanasjeva 1979: 85–86). Ta andis puu üle Inannale, et too valmistaks sellest endale trooni, ise võttis endale vaid puu juured ja valmistas neist maagilised muusikainstrumentid – *pukku* ja *mikkû*, mille täpne otstarve on teadmata. Kuid Gilgameš kaotas need ära ning mingil arusaamatul põhjusel kukkusid *pukku* ja *mikkû* allilma. Gilgameš oli suures mures. Siis ütles Gilgameši kaaslane ja sõber Enkidu Gilgamešile, et ta on nõus minema allilma ning tooma *pukku* ja *mikkû* talle tagasi (Bauer 1989: 21).

See oli väga ohtlik. Gilgameš rääkis Enkidule, mida ei tohi allilmas teha, milliseid reegleid peab järgima, vastasel korral võivad jääda sinna igaveseks. Kuid Gilgameši hoiatustest hoolimata rikkus Enkidu reegleid ja jäigi igaveseks

allilma. Gilgameš oli jälle suures mures ja rändas Ekuri templisse (Ekur oli Sumeri peajumala Enlili tähtsaim tempel, mis asus pühas Nippuri linnas). Ta palus Enlililt abi, kuid Enlil keeldus. Seejärel pöördus Gilgameš kuujumala Sîni (sumeritel Su'en ehk Nanna) poole, aga ka Sîn keeldus. Vaid tarkusejumal Ea (sumeritel Enki) oli valmis teda aitama. Kuid Eal polnud võimu Enkidut tagasi maa peale tuua (Afanasjeva 1979: 85–87).

Nagu me näeme, oli elusolenditel võimalik sattuda allilma ehk Kuri ka enne oma füüsilist surma, lihtsalt sisenedes allilma mingi maapinnal oleva avause kaudu (Espak 2009: 25). Seda väidet kinnitab ka sumeri eepos “Gilgameši surm”, kus surnud kangelase Gilgameši keha läks allilma sel viisil, et tema jaoks ehitati Eufrati jõe sāngi hauakamber, kust eelnevalt olid vesi ära juhitud. Pärast seda, kui Eufrati veed olid tagasi suunatud ning Gilgameši hauakamber jäi vee alla (Espak 2009: 25; Cavineaux & Al-Rawi 2000: 241–242), “läkski” Gilgameš surnuteriiki.

Surnuteriigist polnud võimalik tagasi tulla. Isegi surnuteriiki sattunud jumalad ei saanud enam tagasi pöörduda. Näiteks mainib müüt “Ištari laskumine manalasse” seda, kuidas jumalanna Ištari (sumeritel Inanna) pidi allilma sattudes ära andma kõik oma riided ega saa tagasi tulla enne, kui on jätnud enda asemele asendaja (vt “Ištari laskumine manalasse” Amar Annuse tõlkes MKA: 163–169).

Niisiis ainus, mida Ea (sumeritel Enki)¹⁰ sai Gilgameši jaoks teha eeposes “Gilgameš, Enkidu ja allilm”, oli paluda Nergalit lasta Enkidu hingel rääkida Gilgamešiga ja nii juhtuski. Ea palus päikesejumal Utut või akkadikeelse *Gilgameš-eepose* XII tahvli järgi hoopis Nergalit, et too avaks maas avause (Bauer 1989: 22). Gilgameš sai Enkidu hingelt teada, et allilmas olemine on väga halb – “ussid söövad keha”, on külm jne (Afanasjeva 1979: 87–88).

Üldiselt üsnagi pessimistlik ettekujutus allilmast. Peeter Espaki sõnul “elu allilmas kirjeldati üldjuhul väga hirmsa ja koledana. Hästi elasid vaid maa peal edu saavutanud valitsejad ja muud tähtsad isikud. Tihtipeale sõltus surnu heaolu tema järeltulijate poolt allilmale toodud ohvriandidest ja palvetest” (Espak 2009: 24).

Kokkuvõte

Erinevalt Egiptusest, kus inimeste saatust otsustasid allilma jumalad nende maapealsete tegude järgi, oli (nagu on näha ühe väikse sumerikeelse teksti näitel) sumerlaste, akkadlaste ja babüloonlaste ettekujutus allilmast üsna sün-

ge, masendav ning sinnasattunud piinlesid. Seda kinnitavad ka teised tekstid, mida on antud artiklis natuke käsitletud, nagu näiteks “Gilgameš, Enkidu ja allilm”. Ainus, mis vähesel määral võis leevendada halba olekut allilmas, oli see, kui inimene veel enne surma suutis tuua piisavalt ohvreid allilma jumalustele, eriti jumal Nergalile ja tema abikaasale Ereškigalile, et nood lubaksid tal vähemalt juua puhast, mitte mudast vett. Kui inimesel olid lapsed, pidid nad kandma hoolt oma surnud sugulase eest, tooma surnu hüvanguks ohvreid jumalatele. Neil aga, kel lapsi polnud või kelle järeltulijad unustasid oma kadunud sugulased, oli olemine surnute maailmas kehvemast kehv.

Lühendid

OIP – Oriental Institute Publications

OrNS – Orientalia (Nova Series)

Kommentaariid

- ¹ Artikkel on ilmunud ETF grandi ETF 8993 toetusel.
- ² Translitteratsioon väljannete järgi ETCSL c.5.7.3; Behrens 1988: 27–32.
- ³ Tõlgitud väljannete ETCSL c.5.7.3; Behrens 1988: 27–32 järgi.
- ⁴ Nergali kohta vt ka Espak 2010: 27–28; vt Jemeljanov 1999: 86–87, 95, 102, 139, 147, 151, 159, 161, 169, 189, 191, 202.
- ⁵ FAOS 7: 81–82; Farber 1983: 67–72; RIME 2 Narām-Sîn E2.1.4.10, lk 113–114; vt ka Ayish 1976: 70–73; Leick 2002: 100. Bassetki teksti eestikeelne tõlge on esmakordselt avaldatud Espak & Sazonov 2005: 39; vt ka saksakeelset tõlget Farber 1983: 67–72; vt Bassetki teksti kohta samuti Espak 2006: 63–64; Sazonov 2007: 15.
- ⁶ Ameerika tuntuim sumeroloog Samuel Noah Kramer (1897–1990) kirjutab sumerlaste allilmast järgmiselt: “One of the most difficult groups of concepts to identify and interpret is that represented by the Sumerian word *kur*. That one of its primary meanings is “mountain” is attested by the fact that the sign used for it is actually a pictograph representing a mountain. From the meaning “mountain” developed that of “foreign land,” since the mountainous countries bordering Sumer were a constant menace to its people. *Kur* also came to mean “land” in general; Sumer itself is described as *kur-gal*, “great land”.” (“Ühte kõige raskemini määratletavate ja tõlgendatavate mõistete rühma esindab sumeri sõna *kur*. Et üks tema esmaseid tähendusi on “mägi”, kinnitab asjaolu, et tema kirjutamiseks kasutatav märk tähendab piktograafina mäge. Tähendusest “mägi” arenes välja “võõras maa”, sest Sumerit piiravad mägised riigid tähendasid sumerlastele pidevat ähvardust. *Kur* hakkas tähendama ka maad üldiselt, Sumerit on kirjeldatud kui *kur-gal*, “suur maa””) (Kramer 1997: 76).
- ⁷ Anzud e Anzu oli sumeri-babüloonia mütoloogias kujutatud negatiivse kujuna.

⁸ Lilit oli naissoost pahatahtlik deemon akkadi mütoloogias.

⁹ Gilgameš – legendaarne Uruki linnas valitsenud Sumeri kuningas, kellest hiljem sumerlased ja babüloomlased ning teised muistsed Lähis-Ida rahvad mõtlesid välja legende. Tuntuim teos on akkadikeelne *Gilgameši eepos* (vt Annus 2010, vt ka Salla-berger 2008).

¹⁰ Ea ja Enki kohta vt lähemalt Galter 1983; Espak 2006; Espak 2010.

Allikad

Behrens, Hermann 1988. Eine Axt für Nergal. Leichty, Erle & Ellis, Maria Dej & Gerardi, Pamela (toim). *A Scientific Humanist: Studies in Memory of Abraham Sachs*. Occasional Publications of the Samuel Noah Kramer Fund 9. Philadelphia: The University Museum, lk 27–32.

ETCSL = Black, Jeremy & Cunningham, Graham & Ebeling, Jarle & Flückiger-Hawker, Esther & Robson, Eleanor & Taylor, Jon & Zólyomi, Gábor 1998. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* (<http://etcs1.orinst.ox.ac.uk/> – 31. mai 2012).

FAOS 7 = Gelb, Ignaz J. & Kienast, Burkhard 1990. *Die altakkadischen Königsinschriften des Dritten Jahrtausends v.Chr.* FAOS 7. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

OIP 99 = Biggs, Robert D. 1974. *Inscriptions from Tell Abū Salābīkh, with a Chapter by Donald P. Hansen*. Oriental Institute Publications 99. Chicago: The University of Chicago Press.

RIME 2 = Frayne, Douglas 1993. Sargonic and Gutian Periods (2334–2113 BC). *The Royal Inscriptions of Mesopotamia, Early Periods*, Volume 2. Toronto-Buffalo-London: University of Toronto Press.

Kirjandus

Afanasjeva, Veronika 1979 = Afanas'eva, Veronika. 1979. Gil'gamesh i Enkidu. Moskva: Nauka.

Annus, Amar 2001. *Epic of Anzu*. Helsinki: The Neo-Assyrian Text Corpus Project.

Annus, Amar 2010. *Gilgameši eepos*. Tallinn: TLÜ, Bibliotheca Antiqua.

Antonova, Jelena 1999 = Antonova, Elena 1999. Mesto umershikh i pogrebal'nyi inventar': arheologicheskie fakty i istoricheskie svidetel'stva (Mesopotamiia). Guliaev, Valerii & Kamenetskii, Igor' & Ol'khovskii, Valerii (toim). *Pogrebal'nyi obriad, Rekonstruktsii i interpretatsiia drevnikh ideologicheskikh predstavlenii*. Rossiiskaia akademiia nauk, Institut arheologii. Moskva: Izdatel'skaia firma Vostochnaia literatura' RAN, lk 19–30.

Ayish, Abdul-Hadi 1976. Bassetki Statue with an Old Akkadian Royal Inscription of Narām-sin of Agade (2291–2255 BC). *Sumer* 32. Baghdad: Directorate General of Antiquities, lk 63–76.

- Bauer, Josef 1989. Der "schlimme Tod". Behrens, Hermann & Loding, D. & Roth, Martha T. (toim). *Mesopotamia, Dumu-E2-DUB-BA-A*. Studies in Honor of Åke Sjöberg. Occasional Publications of the Samuel Noah Kramer Fund, 11, Philadelphia, lk 21–27.
- Cavineaux, Antoine & Al-Rawi, Farouk N. H. 2000. *Gilgameš et la mort: Textes de Tell Haddad VI avec un appendice sur les textes funéraires sumériens*. Cuneiform Momographs 19 (=CM 19), Groningen: Styx Publications.
- Jemeljanov, Vladimir 1999 = Emelyanov, Vladimir. 1999. Nippurskii kalendar' i ranniaia istoriia zodiaka. Sankt-Peterburg: Peterburgskoi Vostkokovedeniia, Orientalia.
- Jemeljanov, Vladimir 2003 = Emelyanov, Vladimir. 2003. Ritual v drevnei Mesopotamii. Sankt-Peterburg: Izdatel'stvo "Azbuka-klassika", Peterburgskoe Vostkokovedenie.
- Espak, Peeter & Sazonov, Vladimir 2005. Idamaise despotismi lätted. *Horisont* 5, lk 34–40.
- Espak, Peeter 2006. *Ancient Near Eastern gods Enki and Ea: diachronical analysis of texts and images from the earliest sources to the Neo-Sumerian period*. Master's thesis. Tartu: Tartu University, Faculty of Theology, Chair for Ancient Near Eastern Studies, Tartu Ülikool (<http://hdl.handle.net/10062/958> –19. juuni 2012).
- Espak, Peeter 2008. Passing to the Underworld in Sumerian Texts. *Forschungen zur Anthropologie und Religionsgeschichte* 42. Münster: Ugarit-Verlag, lk 67–71.
- Espak, Peeter 2009. Mesopotaamia kosmiline geograafia ja Abzu: Päikesejumala reis allilma. *Eesti Akadeemilise Oriantaalseltsi aastaraamat 2008* (3), lk 19–29.
- Espak, Peeter 2010. *The God Enki in Sumerian Royal Ideology and Mythology*. Dissertationes Theologiae Universitatis Tartuensis 19. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus (<http://hdl.handle.net/10062/15915> – 4. juuni 2012).
- Espak, Peeter 2011. Some Early Developments in Sumerian God-Lists and Pantheon. Kämmerer, Thomas R. (toim). *Identities and Societies in the Ancient East-Mediterranean Regions. Comparative Approaches. Henning Graf Reventlow Memorial Volume*. Alter Orient und Altes Testament, Band 390/1. Acta Antiqua Mediterranea et Orientalia, Band 1. Münster: Ugarit-Verlag, lk 47–58.
- Farber, Walter 1983. Die Vergöttlichung Narāmsins. *Orientalia NS* 52, lk 67–72.
- Groneberg, Brigitte 2004. *Die Götter des Zweistromlandes*. Kulte, Mythen, Epen. Düsseldorf/Zürich: Artemis & Winkler Verlag.
- Galter, Hannes D. 1983. *Der Gott Ea/Enki in der akkadischen Überlieferung. Eine Bestandsaufnahme des vorhandenen Materials*. Dissertationen der Karl-Franzens-Universität Graz. Graz: Verlag für die Technische Universität Graz.
- Katz, Dina 2003. *The Image of the Netherworld in Sumerian Sources*. Bethesda: CDL Press.
- Kramer, Samuel N. 1997. *Sumerian mythology. A Study of Spiritual and Literary Achievement in the Third Millennium B.C*. Revised Edition. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

- Leick, Gwendolyn 2002. *Mesopotamia: The Invention of the City*. England: Penguin Books.
- Lipinski, Edward 2009. *Resheph. A Syro-Canaanite Deity*. *Orientalia Lovaniensia Analecta* 181. *Studia Phoenicia* XIX. Leuven & Paris & Walpole, MA: Uitgeverij Peeters en Departement Oosterse Studies.
- MKA = Annus, Amar (koost) 2005. *Muinasaja kirjanduse antoloogia. Muinasaja kirjanduse antoloogia*. Tallinn: Varrak.
- RLA 9 = Edzard, Dietz Otto (väljaandja). *Reallexikon der Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie 1998–2001*. 9. band. Berlin – New York: Walter de Gruyter.
- Sallaberger, Walter 2008. *Das Gilgamesh-Epos, Mythos, Werk und Tradition*. München: Verlag C.H. Beck.
- Sazonov 2006 = Sazonov, Vladimir. Topor dlia Nergala, kommentarii i perevod s shumerskogo. Kotiukh, Igor' (toim, koost). *Tuulelohe – Vozdushnyi zmei*. Tartu, lk 95–98.
- Sazonov, Vladimir 2007. Akkadi kuningate jumalikustamine. *Tuna* 2, lk 11–23.
- Shaffer, Aaron 1963. *Sumerian Sources of Tablet XII of the Epic of Gilgameš*. PhD dissertation, University of Pennsylvania.
- von Weiher, Egbert. 1971. *Der babylonische Gott Nergal*. *Alter Orient und Altes Testament, Veröffentlichungen zur Kultur und Geschichte des Alten Orients und des Alten Testaments*. Bd 11, Kevelaer/Neukirchen-Vluyn.
- Wilcke, Claus 1969. *Das Lugalbandaepos*. Wiesbaden: Harrassowitz.

Summary

An axe for Nergal

Observations on Sumerians' and Akkadians' conceptions of the netherworld

Commented translation from Sumerian

Vladimir Sazonov

Key words: Akkadians, netherworld, Enkidu, Gilgamesh, axe, Kur, Nergal, clean water, dedicatory inscription, epigraph, Sumerians

The current short Sumerian literary text, which was written in Old Babylonian time and which consists of only 16 lines, is a dedicatory inscription. This text was written on a bronze axe that was dedicated to Nergal, the main Mesopotamian god of the netherworld. The text reflects the imaginations of ancient Sumerians and Akkadians concerning afterlife in the netherworld.

In ancient Egypt the fate of people after death was decided by the great gods of the netherworld and people could be happy if they had not committed any serious sins. In

Mesopotamia life after death in the kingdom of Nergal was quite different from that of ancient Egypt – people suffered under very bad conditions. They were in pain, frozen and hungry, and their drinking water was very dirty. Some other literary texts, such as “Gilgamesh, Enkidu and the Netherworld” also describe these harsh conditions in the netherworld of Mesopotamia. Of course, if a person had donated to gods, especially to Nergal, abundant gifts and offered sacrifices, they might have been given a possibility to drink clean water. Nibrutalu, the author of this text, which was called by researchers “An Axe for Nergal”, dedicated this axe with inscriptions to god Nergal. With this act he hoped to be given the possibility to drink clean water.